

A cikk első megjelenése: „Francia zenetörténet Liszt szemszögéből. Kiállítás a Liszt Ferenc Emlékmúzeumban” *Muzsika* LVI/1 (2013. január): 34–35.

Szabó Ferenc János

Francia zenetörténet Liszt szemszögéből

Kiállítás a Liszt Ferenc Emlékmúzeumban

Az egymást követő Schumann-, Chopin-, Erkel- és Liszt-bicentenáriumi években sokan mostohagyermeknek tartották a 2012. esztendőt, egyfajta pihenőnek a nagy Verdi–Wagner-jubileum előtt. Nem mintha nem jutna szinte minden évre néhány kisebb-nagyobb jubileum, mégis az új évszázad első évtized-fordulóján úgy tűnik, hogy a kétszázasoké a főszerep. Megjegyzem: 2013-ban remek barokk szerzők évfordulói sínnylik majd meg ezt a folyamatot. Reméljük, hogy a 2014-es év kárpótolja néhány kortársukat, hogy azután méltón ünnepelhesse a magyar és a nemzetközi zenei élet 2015-ben Goldmark Károlyt.

Egy Liszt Ferencsel foglalkozó intézménynek ezek az évek felbecsülhetetlen kincsestárat kínálnak, s a Liszt Ferenc Emlékmúzeum él is ezzel a lehetőséggel. A 2008-ban 150 éve született Hubay után Erkel és Liszt is főszereplője volt egy-egy időszaki kiállításnak. A jelenlegi, 2012 őszén megnyílt tárlatot Eckhardt Mária rendezte, címe: *Liszt és francia muzsikuskortársai*. Elsősorban a Múzeum saját gyűjteményét használta fel, azonban számos meglepően értékes dokumentum – például egy névjegy Delibes kézírásával, vagy Gounod egy levele – került a tárlókba a Richter Archívum anyagából, melyet jelenleg hosszabb kölcsönzés keretén belül a Liszt-Múzeumban őriznek. További dokumentumok érkeztek a Zeneakadémia Központi könyvtárából és Zenetörténeti kutatókönyvtárából, az Országos Idegen Nyelvű Könyvtárból, a Nemzeti Filharmónia Kottatárából, valamint Gergelyné Kovács Mária és Kiss Ferenc értékes magángyűjteményeiből.

A téma természetéből fakad, hogy a kiállítás egyszerre két vonalon is vezeti a látogató figyelmét: Liszt élete és a hosszú 19. század francia zeneirodalma egyaránt bemutatásra kerül. Utóbbi persze Liszt egyéniségének is köszönhető, hiszen szinte alig volt olyan francia vagy francia vonatkozású muzsikus a 19. századnak, aki valamilyen módon ne került volna kapcsolatba vele. Francia vonatkozásút írtam, hiszen Párizs a korszak egyik zenei fővárosaként nem csak francia zenészeknek nyitott ajtót, elég ha csak Liszt első párizsi tanárait, Antonin Reichárát és Ferdinando Paerre, vagy később Meyerbeerre és Chopinre gondolunk. Természetesen egy kiállításba nem lehet mindent belesűríteni, hiszen csak Berlioz vagy Chopin és Liszt kapcsolatából egész kiállítást is lehetne rendezni – mint ahogy rendezett

is a Liszt-Múzeum ilyen kiállításokat az elmúlt években. Ezért fordulhat elő, hogy Chopin szinte csak az említés szintjén jelenik meg a tárlaton.

A Múzeumon belüli helyiségben az időrend szerint berendezett tárlók felett lévő képek segítenek a tájékozódásban, szinte címként vonatkoznak az alattuk látható kottákra, levelekre, képekre és más dokumentumokra. Ily módon két híres párizsi terem – a Salle Érard és a Salle Pleyel –, a Concorde tér, valamint Liszt, Berlioz, Chopin, Meyerbeer, Saint-Saëns, és Debussy arcképei uralják a teret. A kiállítás a gyermek Liszt Párizsba érkezésével kezdődik, s a Chickering-zongora körül végighalad Liszt életének francia vonatkozásain. Az Érard-családdal szoros kapcsolatba kerülő fiatal zongoravirtuóz első párizsi zenei élményei az ekkor ott tevékenykedő Spontini és Rossini, valamint elsősorban Auber művei voltak, utóbbi operáiból több átiratot is készített.

A gyermekkori hatások után a zeneszerző-barátokra és zenész pályatársakra terelődik a hangsúly. Először Berlioz és Chopin, valamint Marie d'Agoult kerül a középpontba. A kiállított tárgyak elrendezése nemcsak irányítja a látogató figyelmét, de értelmezést is sugall: Berlioz 1837. szeptember 26-án Lisztnek írt levelében üdvözli Marie-t, s jó tanácsokkal látja el őket itáliai utazásukra nézve. Tanácsainak alapját valószínűleg saját tapasztalatai képezték, melyeket Emlékirataiban is megfogalmazott. A kiállított levélhez, memoárkötetéhez és Marie arcképéhez elgondolkodtató háttér ad a *L'idée fixe* Liszt-átiratának kottája.

A párizsi zenésztársadalom tagjai a már említetteken kívül előadóművészek (Marie Moke-Pleyel), zenekritikusok (Chrétien Urhan, Joseph d'Ortigue, Jules Janin) és zeneszerzők voltak. Utóbbiak közé tartozott például Fromental Halévy és a kiállításon két önálló tárlóban szereplő Giacomo Meyerbeer. A zeneszerzők Lisztre gyakorolt hatása egyértelműen látszik a számos átiratból, zongorapartitúrából. Meyerbeer operáinak Liszt-parafrázisai között különösen gyönyörködteti a szemet Az *afrikai nő* Marche indienne-jének díszes-egzotikus kottacímlapja, mely akár színpadképnek is tűnhet. A párizsi művészkör tagjai közül pedig számomra Jean-Auguste-Dominique Ingres emelkedett ki, önarcképe, valamint Lisztről készített rajzának másolata – utóbbi a Wagner-család ajándéka – a kiállítás leginkább figyelemre méltó részletei közé tartozik.

Liszt életművében a virtuóz zongoraművek után a szimfonikus és egyházi zene kerül előtérbe, miközben a fiatal francia tehetségek között feltűnik Camille Saint-Saëns, kinek Lisztnek fűződő tevékenységével csak az emeleti teremben négy tárló foglalkozik. Tiszteletet ébreszt a látogatóban, hogy a számunkra ma már alig néhány művéről ismert francia zeneszerző mi mindent megtett azért, hogy Lisztet elismerjék. Az *Esztergomi mise* párizsi kudarca után négykezes átiratokban népszerűsítette Liszt szimfonikus költeményeit,

fáradtsággal nem törődve hangversenyt szervezett Liszt zenekari műveiből, melyen maga vezényelt. Munkája végül meghozta gyümölcsét: Liszt utolsó életévében már sikert aratott Párizsban az *Esztergomi mise* és a Szent Erzsébet-oratórium is.

Az utolsó emeleti tárló másik főszereplője Claude Debussy, aki római ösztöndíjasként többször is találkozott Liszttel. Nem tudjuk, mi lehetett Liszt véleménye Debussy zongorázásáról, azt viszont tudjuk, hogy Debussy-t lenyűgözte Liszt pedálkezelése. A tárló fölött Debussy egy kevésbé ismert fényképét láthatjuk, mely jól illik ahhoz a finom humorhoz, ahogy egy másik kiállított fényképen Debussy magát – római díjas kantátájához hasonlóan – Tékozló fiúnak nevezi. A Római francia akadémia képe pedig a szemközti 5. tárlóra irányíthatja vissza a figyelmünket, onnan nézi ugyanis Ingres, az egykori igazgató az intézményt.

Az utolsó tárlók, illetve a földszinten helyet kapott dokumentumok a Liszt-tanítványok és Liszt által támogatott fiatal zeneszerzők népes seregét mutatják be. Számos Lisztnek ajánlott mű, Lisztnek elküldött dedikált kotta mutatja, hogy a francia zeneszerzőknek milyen fontos volt Liszt véleménye, s Liszt a neki elküldött műveket meg is őrizte, így hagyatékával együtt ezek is a Zeneakadémiára kerültek. Alapos kutatómunkára vall, hogy számos ismert név (például Gounod, Massenet, Fauré, Franck) mellett kevésbé ismert zeneszerzők (többek között Augusta Holmés, Alfred és Marie Jaëll, Charles-Valentin Alkan) kompozícióival is találkozhatunk.

A magyar művészvilág francia kapcsolataiba több ponton is betekintést nyerhetünk. Az emeleti teremben Munkácsy Mihály révén, a földszinten pedig egyrészt a *Gazette de Hongrie* történeti bemutatása, másrészt pedig a kiállítás legvidámabb momentuma, a *Bolond Istók* Delibes-karikatúrája által. Az újság – kritizálva a szinte már kultikus budapesti Delibes-ünneplést – *Delibesation* címmel közölte a francia zeneszerző tiszteletére rendezett *soirée* forgatókönyvét és menüjét, utóbbinak első fogása *Chavanyou bablevaisch* volt...

Eckhardt Mária alapos és részletes kísérszövegeiből nagyon sokat lehet tanulni. Érdekes erre időt fordítani, hiszen a részletekben elmélyülve fontos párhuzamokat, tárlók közti kapcsolatokat, zenetörténeti szálakat fedezhet fel az, aki érdeklődve végigböngészi a kiállítást. Ami kimaradt Liszt francia vonatkozásai közül, azokból a Liszt-Múzeum még sok tárlatot tudna rendezni. Talán az egyetlen, aki jogosan hiányzik, az Luigi – avagy Marie-Louis-Charles-Zénobi-Salvador – Cherubini, elvégre olasz létére azért nem vette fel Lisztet a Conservatoire-ra, mert ott csak franciák tanulhatnak. Ha lenne módja megnézni a Liszt-Múzeum mostani kiállítását, biztosan sajnálná a döntését.